

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN TEMELİNİ TEŞKİL EDEN DEĞERLER

Doç. Dr. MUSTAFA GÜL

Türk inkılâbı bir diriliş ve yenilik hareketidir. Türk ulusunu çağdaşlığa, modernliğe, ilmî değerlere götüren köklü ve sosyal bir değişikliktir. Bugünkü toplumumuzun yapısı bu muhteşem inkılâp hareketinin sonucudur. İnkılâbımız yepyeni kuşaklar yaratmıştır. Genç kuşaklar inkılâbın hangi şartlar altında teşekkül ettiğini bilmelidirler. İnkılâbın ve onun fikir sistemi olan Atatürkçülüğün nasıl oluştuğunu bilen Türk aydını geleceğe ait pek çok meselenin çözümünü kolaylıkla bunlar içinde bulabilir. Bu, inkılâbımızın pekiştirilmesi açısından son derece önemlidir. Atatürk tarafından yaratılan bu eserin ortaya çıkışında, eserin üzerinde yükseldiği temel düşüncelerin yeri ve önemi çok büyüktür. Bunlar esere ruh ve kişilik kazandıran unsurlardır. Böylesine eşsiz bir eserin hiç şüphesiz kendine has bir mantığı, bir düşünce dayanağı, bir sistemi vardır. Zaten olmasaydı, o en büyük Türk ne giriştiği köklü inkılâpta başarıya ulaşabilir ne de mazlum milletlerin hayatında derin izler bırakabilirdi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini teşkil eden ilke ve değerler ilhamını Atatürkçü Düşünce Sisteminden almaktadır. Atatürkçü Düşünce Sistemi, Türkiye için daima büyük bir ışık kaynağı olacak mahiyettedir. Bu düşünce sistemi Türkiye'nin istikbali için son derece önemli bir teminattır. Memleket gerçeklerinden, Türk milletinin ihtiyaç ve isteklerinden, Türk tarihinin yapraklarından ve nihayet akıl ve mantık verilerinden kaynaklanan bu düşünce sistemi bu bakımdan ferdi değil millî vicdandan kopup gelen, milletimizin müşterek eğilimlerinin simgesi olan bir düşüncedir. Türkiye'yi çağdaş medeniyet seviyesine en kısa zamanda ulaştırabilmek için aklın ve mantığın çizdiği yollarıdır. Millî Hâkimiyet, Tam Bağımsızlık, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Lâiklik, İnkılâpçılık, Akılcılık, Barışçılık, Çağdaşlaşma, Atatürk Düşünce Sisteminin ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel ilkeleridir. Gerek anlamları gerekse amaçları bakımından birbiri ile ilişkili, birbirini tamamlayan bu ilkeler şunlardır:

a) Tam Bağımsızlık:

Tam Bağımsızlık, en önde gelen Atatürk ilkesidir. Zira Millî Mücadele adını verdiğimiz büyük olay her şeyden önce bu ilkenin gerçekleşmesi için yapılmış, sonunda başarıya ulaşmıştır. Çünkü esas olan bağımsızlığına kastedilen Türk Milletinin haysiyeti ve şerefli bir millet olarak yaşaması idi. Bu da ancak milletin hürriyet ve bağımsızlığına kavuşması ile mümkün olabilirdi. Bu nedenle millî mücadelenin parolası “Ya İstiklâl Ya Ölüm” olmuştur. Tam bağımsızlık Atatürk’ün anlatımı ile siyasî, malî, adlî, iktisadî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve serbestlik demektir. Bunların herhangi birinden mahrumiyet millet ve memleketin gerçek anlamda bütün bağımsızlığından mahrumiyetini ifade eder.¹ Tam bağımsızlık konusunda Atatürk’ün hassas olmasının sabebi biraz da Osmanlı Devleti’nin başına gelenlerle yakından ilgilidir. Tanzimat ve Meşrutiyetçiler bile Osmanlı Devleti’nin yabancı devletler tarafından kendi nüfuz bölgeleri gibi sayılmalarına itiraz etmemişler, boyun eğmişlerdi.

Atatürk ise bu konuda çok duyarlı olup, tam bağımsızlığa karşı her düşünceye ve tavıra daima en sert şekilde tepki göstermiştir. Bu görüş ve tavır çok güçlü bir sınır komşusu devletten bile gelse bunlara asla katlanmazdı. Nitekim o çağın çok güçlü bir devlet temsilcisinin Türk bağımsızlığını zedeleyen sözlerine karşı en sert tepkiyi göstermekten çekinmemiştir. Bu hususta Rus elçiliğinde geçen bir olayı Behçet Kemal Çağlar şöyle anlatmaktadır. “*Rus ihtilâlinin 1937’deki yıl dönümünden az önce Moskova elçimiz Atatürk’e Stalin’in Rus Komünist Partisi üyeleri önünde verdiği bir demecin özetini ulaştırmıştı. Stalin bu demecde: Türkiye, İran, Yakın ve Orta Doğu’nun bütün memleketlerini Rus nüfuz bölgesi olarak belirtmişti. O akşam yıl dönümü dolayısıyla Sovyet elçiliğinde bir davet veriliyordu. Bu davette Atatürk herkesin yanında Rus büyükelçisi Kara Han’a şunları söyledi. “Stalin’e şu sözlerimi ulaştırınız. Dünyanın bugünkü şartları içinde coğrafyanın küçük bir parçasına sığınmış tarihi büyük bir millet, küçük millet muamelesi göremez. Böyle düşünenler basiretten yoksundurlar. Dünyanın gelecek gelişmelerinde biz, Rus milletinden değil, Rus milleti bizden yardım görecektir. Bir gün gelecektir ki bizim topraklarımızdan Rus düşmanı bir milletin ordusu oraya doğru yürümek isteyecektir. Ama karşısında bizim tam bağımsızlığımıza dayanarak belirttiğimiz fiili vetomuzu bulacaktır. Bu vetonun değeri Türk Milletinin Bağımsızlık şuurudur.”*”² Bu sözlerin büyük bir değeri vardı. Çünkü bağımsızlıktan mah-

¹ Enver Ziya Karal, Atatürk’ten Düşünceler, Ankara 1966, s. 8.

² Reşat Kaynar, “Atatürkçülük” Atatürkçü Düşünce, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yay. Ankara 1992, s. 39.

rum bir millet, ne kadar zengin ve refaha kavuşturulmuş olursa olsun, medenî insanlık karşısında uşak olmak durumunda yüksek bir muameleye lâyık olamazdı.

b) Millî Hâkimiyet:

Atatürkçülüğün bağımsızlıkla içiçe girmiş ikinci büyük ilkesi Millî Hâkimiyet, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hâkim kılmak esasıdır. Atatürkçü anlayışa göre milletin irade ve emeline uymayanların talihi acıdır, yok olmaktır.³ Atatürk'ün bu ilkeye sımsıkı sarılmasının sebeplerinden biri de yine Osmanlı yönetiminin kötü uygulamalarıdır. Millî mücadelenin ilk günlerinde geçen ve Rauf Orbay'ın hatıratında yer alan ilgi çekici bir olay bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Rauf Bey, Balıkesir Milletvekili Abdulaziz Mecdi efendi ve Konya Milletvekili Vehbi efendi ile saraya giderek Vahdetin'i biraz yüreklendirmeye çalışırlar. Sarayın pencerelerinden Dolmabahçe önünde demirleyen düşman donanması görünmektedir. Vehbi Efendi; "*Ne yapsalar milleti yıldırılmazlar, müsterih olunuz padişahım*" der. Vahdetin'in içi rahat değildir. "Rica ederim, Dikkat edin" diye cevap verir. Bu defa Mecdi Efendi; "*Padişahım bu ecnebilerin zoru işte su kenarına kadar geçer. Ötesinde sökmez. Anadolu pulattır. Atıldığı mücadelede başarılı olacaktır. Bundan emin olunuz*". Vahdetin söylenenleri duymuyormuş gibi aynı nakaratı tekrarlar. "*Tekrar ediyorum. Akıl için yol birdir. Vaziyet meydandadır. Yarın isterlerse Ankara'ya kadar giderler.*" Rauf Bey kendini tutamaz Misak-ı Milliye hatırlatır. "*Millletin sizden istediği milletin kararı olmadan herhangi bir anlaşmayı imzalamamanızdır. Aksi takdirde geleceği çok karanlık görüyoruz*" der. Padişah bu sözler üzerine sinirlenerek kalkar, bakışlarını Rauf Beye dikerek "Rauf Bey... Bir Millet var koyun sürüsü. Buna bir çoban lâzım... O da benim."⁴ Atatürk ise aynı dönemde Anadolu'nun yoksul ama yiğit halkının çilesini paylaşmakta, milletinden kuvvet almaktadır. Atatürkçü Düşünce Sisteminde Millî Hâkimiyetin, halk hâkimiyetinin önemi çok büyüktür. Atatürk bütün uygulamalarında bu esasa uymuştur. Dogmatik veya totaliter ideolojilere dayalı hiç bir rejimin kansız, savaşızsız, ihtilâlsiz yerini bir demokrasiye terkettiği görülmemiştir. Nazizm ve Komünizm gibi totaliter ideolojilerin bir muhalefet düşüncesine katlanmaları mümkün değildir. Türkiye'de ise Atatürkçü Düşünce sistemi çoğulcu bir demokrasiye ulaşabilmiş, baştan beri amaçladığı demokratik rejimi doğal bir gelişmenin sonunda gerçekleştirmeyi başarmıştır. Çünkü bu düşünce sistemi dogmatik değil pragmatiktir, akılcıdır ve bilimin

³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, T.İ.T.E. Yay. Ankara 1945, s. 299.

⁴ Reşat Kaynar, "Atatürkçülük Nedir", Atatürkçülük II. Kitap, Gnkur. Basımevi, Ankara 1983, s. 25-26.

verilerine inanır. Çünkü bu sistem dogmatik ideolojilerden farklı olarak donmuş, kalıplaşmış değildir. Şartlar ve ihtiyaçlar değiştikçe akla, bilime ihtiyaçlara uygun şekilde tekâmüle, yenileşmeye açıktır. Atatürk dönemindeki Marksist-Leninst diktayı da, Mussolini Faşizmini ve Hitler Nazizmini de ülkesinden uzak tutmuştur. Bunların temelden yanlış olduğunu görmüştür. Ona göre totaliter rejimler hukuk devletini kökünden yok edip, korkuyu iktidar olmanın başlıca aracı haline getirmek istiyorlardı. Halbuki o “*Ben kalpleri kırarak değil, kazanarak hükmetmek isterim.*”⁵ diyordu.

Atatürk’ün ölümünden bir süre sonra ABD’li yazar Webster, Atatürk Türkiye’si adını verdiği eserinde şu ilginç karşılaştırmayı yapar. “*Mussolini’yi kendi yurttaşları bir sokak fenerine ayaklarından astılar. Hitler bir sığınakta kendi hayatına son verip en yakınlarına cesedini yaktırdı. Fakat Alman milletinin Nazi zulmünü lanetleyen anıtlar dikmelerini önleyemedi. Sağlığında ilâhlaştırılan Stalin’in en az on milyon masum yurttaşının katili olduğu açıklandı. Cesedi Kremlin’den atıldı. Heykelleri yıktırıldı. Adı kitaplardan ve sokaklardan kaldırıldı. Bu kişilerin çağdaşı olan Atatürk’ü köylüsü ve kentlisi, yaşlısı ve genci, kadını ve erkeği ile bütün bir millet göz yaşları ve sevgi içinde ebediyete uğurladılar.*”⁶ Aradan geçen yıllar hele şu günler Lenin’in ve Mao’nun da heykellerinin yıkıldığını, şehirlerden isimlerinin kaldırıldığını bize gösterdi. Ama Atatürk’ün büyüklüğü hem Türkiye de hem de dünyada daha iyi anlaşıldı. Doğumunun yüzüncü yılında UNESCO Atatürk’ü insanlık tarihinin seçkin siması olarak andı. Yukarıdan beri belirttiğimiz gerçekler Atatürk döneminin demokrasiye doğru sağlam adımlarla yol alma dönemi olduğunu bize göstermektedir. Burada belirtmek isteriz ki, yalnız millet hâkimiyeti değil Cumhuriyetçilik ve Halkçılık ilkesi de bizi demokrasiye götürür. Bizzat Atatürk pek çok defa Halkçılık kavramını demokrasi deyimi ile eş anlamlı olarak kullanmıştır. Atatürk kendi el yazısı ile yazdığı *Medenî Bilgiler* adlı kitapta demokrasi prensibi, demokrasi sözcüklerinin hemen yanına parantez içinde Halkçılık kelimesini yazmıştır.⁷ Bu ilke Türk milletine değişik gözlüklerle bakanlara, Türk milletine sınıfcı bir gözle bakıp millî birliğini sarsmak isteyenlere de doğrunun ne olduğunu göstermektedir.

c) Milliyetçilik:

Atatürkçülüğün önemli bir ilkesi de Milliyetçilik’tir. Bu ilke; millî mücadelenin doğuşunda ve başarıya ulaşmasında önemli rol oynamıştır. Atatürk,

⁵ Turhan Feyzioğlu, “Atatürkçülük ve Millet Egemenliği”, Atatürkçü Düşünce, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1982, s. 225.

⁶ A.g.m., s. 226.

⁷ Vatandaş İçin Medenî Bilgiler I, İstanbul 1933, s. 25.

Türklüğe aşiktir. Hayatı ve eseri olan Türkiye Cumhuriyeti, Türklüğün, Türke karşı olanlara bir zaferidir. Daha askerî lise öğrenciliği yıllarında Türk olmanın, kendini Türk bilip bununla heyecan duymanın gururunu yaşadığını kendisi bizzat anlatır. O, Türk milletinin tarihini Orta Asya'ya dayandırır. Türk Milletini bölünmez bir hazine kabul eder. “Yalnız çok açık belirtmek gerekir ki, hayatta yegâne şerefim, servetim Türklükten başka birşey değildir”⁸ diyen Atatürk'ün fikri yapısı millet sevgisiyle dopdoludur. Dünyanın en kalender ve müsamahalı insanı olan Atatürk, Türk milletinin haysiyet ve şefi ile uzaktan yakından alâkalı milletlerarası olayları adeta bir şimşek hızıyla sezerdi. Herhangi bir gazetede aleyhimize yorumlanabilecek bir satır yazı mı neşredilmiş? Buna derhal cevap vermek lâzımdı. Elçilerimizden birisi bir hükümet başkanından istediği günde randevu mu alamamış? Bu elçiyi hakarete uğramış bir memur gibi derhal geriye çağırmalıdır. Avrupa devlet adamlarından biri Türkiye'den bahsederken gerekli hürmetkâr bir lisan kullanmamış mı? Türk devlet adamlarından biri de aynı tavır ve ifadeyle onun memleketinden söz etmek fırsatını bulmalıdır. Öyle ki, Türk Milletinin manevî vasıflarını incelemek isteyen bir araştırmacı, Atatürk'ün şahsına bu vasıfların hepsini toplamış bulabilirdi.⁹ O herşeyden önce aklın ve bilimin verilerini kullanan, yaşadığı çağın gerçeklerini daima gözönünde bulunduran bir insandır. Atatürk Milliyetçiliği Türk Milletini sevmek, onu yüceltme ve yükseltme hareketi olarak şekillendi. Ama bu noktada da yeni bir mesele karşımıza çıkıyor. Millet kimdir? Türk milleti, Türk toplumu kimdir? Bütün bunlar açıklığa kavuşmalı ki, kimin sevilip yüceltileceği ortaya çıksın. Atatürk diyor ki; *Millet: Dil, tarih, kültür ve ülkü bağları ile birbirine bağlı vatandaşlardan meydana gelen bir siyasal ve sosyal topluluktur.*¹⁰ İşte Atatürk bu yaklaşım ve anlayış ile millete bakış ve anlayışını şu muhteşem söz ile şekillendirmiştir. *Ne Mutlu Türküm Diyene.* Atatürk bu ifadeyi özellikle kullanmış ve Ne Mutlu Türk olana demekten özellikle sakınmıştır. Bunun sebebi bir bakıma engin tarih bilgisinin doğal sonucu, bir bakıma da ülkemizde oynanmak istenen oyunları bozma arzudur ki, zannederim asıl sebep budur. O'nun, Milliyetçiliği kuru bir ilke ya da başka bir amaca araç olarak düşünülmemiştir. Her konuda fikir ve eylem alanına girmiş dinamik bir Milliyetçiliktir.

d) Devletçilik:

Atatürkçü düşünce sisteminin temelinde yer alan güçlü ve çağdaş bir devlet yaratma hedefiyle yakından ilgili ilkesi, Devletçilik'tir. Atatürk çok haklı

⁸ Atatürkçülük, Birinci Kitap, Gnkur. Basımevi, Ankara 1983, s. 83.

⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, Birikim Yay. İstanbul 1981, s. 104.

¹⁰ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 49.

olarak güçlü bir devletin güçlü bir ekonomi ile mümkün olabileceğini görmüştür. Bu bağlama özellikle 1930'lardan sonra uygulanan devletçilik politikası Türkiye'nin şartlarından ve ihtiyaçlarından doğmuştur. Falih Rıfki anlatıyor: *“Yakup Kadri ve ben İzmir'den Bursa'ya gelirken Kütahya'da görüştüklerimiz, çarşımız kapalı, hiç olmazsa sanatkâr, hıristiyanları geri gönderseler”* demişlerdi. Değil Bankamız, bankalarda çalışan Türk memuru yoktu. Şirketimiz yoktu. Fabrikamız yoktu. Biz Türkler iş denen şeyde yoktuk. Yalnız ticaret değil verimli topraklar da hıristiyanlardaydı. Limanlar, rıhtımlar, denizyolları, bankalar, yıkanma suyu, ithalât, ihracat hepsi yabancılardan elindeydi. Türk'ün parası yoktu.¹¹ İşte böylesi bir ortamda devletçilik uygulaması başlamıştır. Bununla birlikte devletçilik Komünizme hiç benzetilmemiş ve aynı zamanda mevcut özel sektörü daima korumuştur. İsmet İNÖNÜ bu konuda şöyle demektedir: *“Atatürk'ün görüşlerinde meçhul bir yer yok. Başından beri özel teşebbüsü esas tutmuş ve ölüncüye kadar bu prensibi uygulamıştır.”*¹²

Atatürkçü düşünce sisteminde devletçi politikaların muhtevâsı dondurulmuş değildir. Şartların ve zaruretlerin değişmesi ile devletçilik politikalarının muhtevâsında gerekli değişikliklerin yapılabileceği açıktır. Atatürk'ün hayatı boyunca da böyle olmuş, bazen daha devletçi, bazen daha liberal ekonomik politikalar izlenmiştir.

e) Laiklik

Türk Milletinin Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirdiği Türk inkılabının temel direklerinden biri Laiklik'tir. Bu ilke Türk inkılabını oluşturan köklü değişikliklerin çoğunda etkisini gösterir. Padişahlıktan Cumhuriyete geçişin bile, laiklik ilkesiyle ilişkisi vardır. Çünkü Cumhuriyet siyasî iktidarın dinî ve ilahî kaynak yerine millet iradesine dayandığı gereğinden hareket edilerek kurulmuştur. Türk inkılâbı devlet yapısını, hukuk sistemini, eğitimi, kültür hayatını, donmuş ve statik kalıplardan kurtarıp, aklın ve çağdaş bilimin ışığında, yüzyılımızın gereklerine uygun bir hale getirmek mecburiyetinden doğmuştur. Tek tek ele alındıkları zaman aralarında ilişki kurulamayacak hatta bazılarının asıl amaç ve sebepleri kolayca anlaşılacak olan bir çok inkılâp hareketlerinin ortak kaynağını, ortak sebebini laik devlet ve toplum anlayışında bulmak mümkündür. Laikliği felsefî açıdan, siyasî açıdan, hukukî açıdan değişik şekillerde tarif edebiliriz. Buna göre;

¹¹ F. Rıfki Atay, Atatürkçülük Nedir?, Bateş Yay., Ankara 1990, s. 40.

¹² Abdi İpeççi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1973, s. 36.

1. Laik devlette kişiler din ve vicdan hürriyetine, ibadet hürriyetine sahiptirler. Laik devlet fertlerin bu hürriyetlerini sağlar ve korur. Bir din veya mezhep mensuplarının başka din veya mezhep mensuplarına karşı baskı ve tahakkümünü önlemek laik devletin görevidir. Hiç şüphesiz dinî inanç ve kanaat hürriyetine devletin karışması düşünülemez. İnanç insanın iç aleminde-dir. Devletin eli oraya uzanmaz. Bu karşılıklı ibadetler dinî âyin ve törenler kamu düzeni ve genel ahlâk bakımından devletçe düzenlenir.

2. Laik devlette, devletin siyasî yapısını, hükümet ve idarenin işleyişini, toplumun yaşayışını düzenleyen kanun ve kuralları dinî prensipler değil akıl, mantık, ihtiyaç ve hayatın gerçekleri tayin eder. Laiklik bu yönü ile dinin devlet işlerine karıştırılmamasıdır. Dinle devlet işlerinin birbirine karıştığı dönemlerde ülkeler bundan büyük zararlar görmüşlerdir. Osmanlı tarihi bunun acı örnekleri ile doludur. 1839'da Nizip savaşından Moltkenin karşısına dikilerek gece taarruzu yaptırmayanlar, dolayısıyla, Mısır ordusunun zaferini sağlayanlar din işleri ile devlet işlerini birbirine karıştıranlardır. Matbaadan, telgraf, telefon, çatal ve kaşığa kadar akla hayale gelen her türlü medenî vasıtaya dine aykırıdır diye fetva verenler de bunlar arasından çıkmıştır. Osmanlı tarihinin bir çok sayfalarını kana boyayan, isyanların başı bu cahil fetvacılardır. İşte laiklik Türk milletini bu kara inanç sömürücülerinin etkisinden kurtarmış, toplumun aklın yolundan yürümesini sağlamıştır.

3. Laik devlette eğitim kurumları ve eğitimin muhtevası din kurallarına göre düzenlenemez.¹³ Eğitimin dinin kurallarından ve din adamlarının etkisinden kurtarılması Türk inkılâbının önemli atılımlarından birisi olmuştur. Teokratik düzen zamanında, müsbet bilimin çözmesi gereken konular dahil, her konu dinî fetvalarla çözülmeye çalışılmıştır. Osmanlı tarihi bunun örnekleri ile doludur. Pırasının, yılan balığının yenilip yenmeyeceği fetvalarla çözülmüştür. Düğünlerde davul çalmanın dine uygunluğu bile fetva konusu yapılmış ve bütün Anadolu'da evlenme töreninde, davul çalmak bir millî adet iken, nikâhta davul çalmanın haram olduğu hükmedilmiştir. Balkan savaşı yenilgisi üzerine, bütün okullara bu fetva makamı, bir dua göndererek bunun 4444 defa okunmasını istemiştir. Bunun üzerine bir dergi, çalışıp ülkelerini güçlendirmekle en âlâ duayı, Bulgarların yaptığı çocuklara manasını bile anlamadıkları bir duayı binlerce defa okutmak yerine, kafalara bilim doldurmak ve durmadan çalışmak gerektiğini yazmıştır. Suçlu bir kimseye bildircin eti yedirilirse, suçlarını itiraf edeceği; karnıbahar tohumunun dört sene sonra dikilmesi halinde, bu tohumdan şalgam ve şalgam tohumundan da karnıbahar

¹³ Turhan Feyzioğlu, "Türk İnkılâbının Temel Taşı Laiklik", Atatürk Yolu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1987, s. 173-174.

çıkacağı bu fetvalara konu olmuştu. Tıp, botanik bilimleri bir yana bırakılıp dogmatizme ve hurafeye saplanılırsa bilim dışı sonuçlara ulaşılması kaçınılmaz olur.

Atatürk bir takım çevrelerin dine karşı ya da dinsiz olduğu şeklindeki yanlış değerlendirmelerin aksine Müslümanlığa bağlı, dinin toplumların hayatındaki önemini bilen bir insandı.¹⁴ Atatürk'ün din hakkındaki görüşlerini açıklamasına vesile olan bir olay şudur. Yer, Ankara Orman Çiftliği... Çeşitli konular üzerinde görüşülmektedir. Asaf İlbay'da bu gezide beraberdi. Atatürk ile başbaşa kaldığı bir andan faydalanarak sorar: "*Paşam din hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.*" Atatürk cevap verir. "*Din vardır ve lâzımdır. Temeli çok sağlam bir dinimiz var. Malzemesi iyi. Fakat bina uzun asırlardır ihmale uğramış bir çok yabancı unsur binayı fazla hırpalamış.*"¹⁵ Din bir vicdan meselesidir. Biz dine saygı gösteririz. Biz sadece din işlerini millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz. Mürtecilere asla fırsat vermeyeceğiz. İslâm dinî akla ve mantığa uygun bir din olup bilimsel faaliyetleri de desteklemektedir. Bir şey akıl ve mantığa, milletin çıkarına, İslâmın çıkarına uygunsa kimseye sormayın o şey dinidir. Eğer bizim dinimiz akıl ve mantıkla uyuşan bir din olmasaydı en mükemmel din, en son din olmazdı."¹⁶

Bugün Türk aydınlarına ve hiç bir toplumun geri kalmayı yok olmayı göze almadıkça donmuş ve statik kalıplara hapsedilmeyeceğini gören gerçek din adamlarına düşen bir görev, Atatürk'ün esaretten ve donmuşluktan kurtularak 20 nci yüzyılda islâmiyete de, en büyük hizmeti yaptığını anlayıp anlatmaktır. Akılcılığa, çağdaş medeniyete yönelmek zorunluluğu ile milletin büyük çoğunluğunun İslâm dininin özüne bağlılığı, arasında gerekli uyum ve sentezi gerçekleştirmektedir. Bu mümkündür. Çünkü çağdaş ve akılcı şekilde yorumlanan dinin özündeki Allah inancı iyi ahlâk prensipleri ile akıl ve bilim arasında bağdaşmaz bir çelişki yoktur. Bu sentez, Atatürkçü yolun ve laikliğin gerilikten kurtulma yolu olduğunun iyice anlaşılması ve anlatmasıdır. Böylece laik devlet anlayışı halk kitlelerinde daha kökleşecek, milletin bütünleşmesini de sağlayacaktır.

¹⁴ Atatürk hakkında son derece ciddi bir eser kaleme almış olan, Yusuf Hikmet Bayur, söz konusu Atatürk Hayatı ve Eseri adlı kitabının 347-352. sayfalarını Atatürk ve Din konusuna ayırmıştır. Atatürk dönemini çok iyi değerlendiren yazar, Atatürk'ün hiç bir şekilde dine muhâlif bir tutum içinde olmadığını dinin Türklük ve Müslümanlık yararına kullanılmasında, bunu yapanları desteklediğini, aksi davrananları önlediğini vurgulamaktadır. Bk. Yusuf Hikmet Bayur, Atatürk Hayatı ve Eseri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1990, s. 347-352.

¹⁵ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 459.

¹⁶ A.g.e., s. 455.

f) İnkılâpçılık:

Atatürkçü düşünce sisteminin en önemli ilkelerinden birisi de İnkılâpçılık'tır. Türk milletini son asırlarda, geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni kurumları kurmuş olmaktadır, diye tarif edilen bu ilke eskiyi, kötüyü, çirkini yıkıp yerine, yeniyi, iyiyi ve güzeli koymaktır. "*Bugün eriştiğimiz nokta gerçek kurtuluş noktası değildir. Kurtuluş cemiyetindeki hastalığı ortaya çıkarmak ve iyileştirmekle elde edilir. Hastalığın iyileştirilmesi, ilim ve fennin yol gösterdiği yolla olursa hasta kurtulur. Yoksa hastalık tedavisi imkânsız hale gelir. Sosyal hayat akıl ve mantıktan uzak bir takım inanış ve gelenekle doluyorsa, cemiyet felce uğrar*"¹⁷ diyen Atatürk, Türkiye'nin çağdaş bir devlet haline gelmesini önleyen engelleri tam bir cesaretle yıkıp atabilen akıl ve bilim çağına geçmenin tek kurtuluş yolu olduğunu tam berraklıkla görüp bu gerçeği gözler önüne seren lider olmuştur. İnkılâp yıllarında ilim, fen, medeniyet Atatürk'ün bütün konuşmalarında değişmeyen temel konulardır. Yaşar Nabi, Atatürk bize neyi öğretmeye çalıştı sorusuna; Şu cevabı vermekle haklıdır. Her ele aldığımız işte geleneğe, göreneğe saplanmadan aklımızı kullanmayı, her şeyi müsbet bilimlerin ışığında aklın ve bilincin süzgecinden geçirmeyi...¹⁸ Atatürk'ü doğru yorumlayan yazarlar ve bilim adamları onun bütün icraatlarının özünde, temelinde akılcı ve bilimci yaklaşımın bulunduğunu görmüşlerdir.

İnkılâpçılık'ta hareketlilik esastır. Hareketlilik inkılâpçılığın ruhunda vardır. Zamanın akışı içinde daima bir ilerlemeyi ifade eder. Nitekim, Atatürk der ki: "*Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey, yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi, durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da beni takip etmektir. Yorgunluk her insan, her mahlûk için tabii bir haldir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevî bir kuvvet vardır ki, işte bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür. Sizler, Yeni Türkiye'nin genç evlâtları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeğe karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk Gençliği, gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.*"¹⁹ İnkılâpçılık, büyük bir canlılıktır. Her zaman ve her yerde hareketliliklidir. Ülkemizin dünya milletleri arasında seçkin bir yere sahip olması için devamlı çalışmaktır. Bu anlayışla hareket eden Atatürk yenilik vadisinde pek

¹⁷ Atatürkçülük, Birinci Kitap, s. 115.

¹⁸ Yaşar Nabi, Tek Yol Atatürk Yolu, İstanbul 1980, s. 23.

¹⁹ Bekir Tünay, "Atatürk'ün İnkılâpçılık İlkesi", Atatürkçü Düşünce, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1992, s. 429.

büyük atılımlar yapmıştır. Öğretim kurumlarında birliğin sağlanması, eğitimin millî karakter alması, Türk hukukunun skolastik mihverinden çıkarak medenî ve modern bir niteliğe kavuşması, kadınlara sosyal ve kültürel hayatta aktif bir rol verilmesi, Türk tarihi ve Türk dili sahasındaki atılımlar, tekke ve zaviyelerin kapatılması, soyadı kanununun kabulü, uluslararası ölçü ve ağırlık birimlerinin kabulü hep Atatürk'ün inkılâpçı, akılcı ve bilimci yaklaşımının güzel örnekleridir.

SONUÇ

Atatürk tarih boyunca bağımsız yaşamış Türk milletine güvenerek onu seyerek, aklın ve bilimin yolunda yürüyerek gerçeklikten ayrılmayarak, azim ve sebatla en güç engellerin aşılabileceğini göstermiştir. O, Türkiye'yi ortaçağdan kurtarıp modern çağın içine sokmuştur. O, Yalnız milletine değil bütün insanlığa da yararlı olmasını bilmiştir. Şimdi artık Atatürk yok. Fakat Atatürk'ü, Atatürkçü düşünce sistemini, gönüllerinde ve kafalarında yaşatan uyanık, canlı ve kuvvetli yepyeni nesiller var... Atatürkçülüğün yolu Atatürk'ün yoludur. Onun emanetlerini ve hedefleri Atatürkçü kuşakların, Mustafa Kemaller'in ellerinde birer güneş gibi yükselecek, nice nice başları aydınlatıp, gönülleri ısıtacaktır. Onun deyişiyle *"Büyük davamız en uygar ve en zengin bir millet olarak varlığını yükseltmektir. Bu Büyük Türk milletinin dinamik bir ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa zamanda kavramak için fikir ve hareketi birlikte yürütmek zorundayız. Bu yolda başarı, ancak sürekli bir plânla ve rasyonel bir çalışma ile gerçekleştirilebilir. Yurt davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak kuşaktan kuşağa yaşatacak kişi ve kurumları yaratmak büyük ve ağır yükümlülüklerdir. İşaret ettiğim ilkeleri Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin bilincinde daima canlı bir halde tutmak başlıca görevidir."*²⁰

²⁰ Atatürk, Birinci Kitap, s. 511.